

Katarzyna Dojwa-Turczyńska
Uniwersytet Wrocławski

Zainteresowania, kariera zawodowa czy...? Motywy wyboru kierunku studiów studentów Instytutu Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego

Abstract: The system transformation in Poland generated a range of changes — one of them was the issue of the importance and social recognition of education and de facto efforts made by Poles to gain better education. The discourse of the transformation period pointed to the importance of a higher degree in the context of attractive job offers, high income, and “protection” against unemployment. The increasing mass of university graduates however, resulted in a diploma itself being no longer a gateway to an attractive professional career and income. The opening up of the European Union’s educational markets, media messages and politicians’ statements belittling the value of studies that do not guarantee work, demographic decline, and other factors caused a decreased interest in the studying the humanities and social sciences. This stimulated, and even forced universities to create an attractive educational offer, introduce new fields of study, and consider how to attract new students. This paper presents the results of quantitative empirical studies involving undergraduate students at the Institute of Sociology of the University of Wrocław: in the fields of Sociology, Social Work, and Sociology of Dispositional Groups. These studies enabled to identify main determinants underlying young people’s decisions. While interests dominated among the determinants, an equally important role was played by issues connected with prospects of a professional career, attractiveness of the field of study and possibilities of acquiring useful skills over the course of studies. Sometimes, however, the choice of the field of study at the Institute of Sociology of the University of Wrocław was determined by a negative result of recruitment for a different field of study.

Key words: students, social sciences, reasons, work, professional career

Streszczenie: Transformacja systemowa w Polsce wygenerowała wiele zmian — wśród nich znalazła się kwestia znaczenia, waloryzowania społecznego oraz *de facto* podnoszenia wykształcenia przez Polaków. W dyskursie okresu transformacji wskazywano na znaczenie wyższego wykształcenia w kontekście możliwości podejmowania atrakcyjnej pracy, osiągania wysokich zarobków oraz „ochrony” przed bezrobociem. Zwiększenie liczebności studentów przekładało się na fakt dyspono-

wania dyplomem ukończenia uczelni wyższej coraz większych mas ludności, z czasem sam dyplom przestał być przepustką do atrakcyjnej kariery zawodowej oraz atrakcyjnych zarobków. Otwarcie rynków edukacyjnych Unii Europejskiej, przekazy medialne i wypowiedzi polityków deprecjonujące wagę podejmowania studiów niegwarantujących pracy zawodowej, niż demograficzny i wiele innych przesłanek doprowadziło do sytuacji zmniejszenia się zainteresowania studiami o charakterze humanistycznym i społecznym. Procesy te stymulowały czy niekiedy wręcz zmuszały uczelnie do kreowania atrakcyjnej oferty edukacyjnej, tworzenia nowych kierunków studiów oraz zabiegania o pozyskiwanie przyszłych studentów. W niniejszym artykule zaprezentowano wyniki ilościowych badań empirycznych zrealizowanych z udziałem studentów studiów licencjackich w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego: socjologii, pracy socjalnej oraz socjologii grup dyspozycyjnych. Badania pozwoliły wyodrębnić główne determinanty, które stały u podstaw decyzji młodych ludzi. Wprawdzie dominowały wśród nich zainteresowania, niemniej istotną rolę odgrywały kwestie związane z przyszłą pracą zawodową, atrakcyjnością kierunku i możliwościami pozyskania w trakcie studiów przydatnych umiejętności, ale niekiedy wybór kierunku realizowanego w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego był determinowany negatywnym wynikiem rekrutacji na inny kierunek studiów.

Słowa klucze: studenci, nauki społeczne, motywy, praca, kariera zawodowa

Wprowadzenie

Blisko cztery dekady temu ukazała się książka pod redakcją Jerzego Szackiego zatytułowana *Czy kryzys socjologii?*. Zbiór prac, artykułów, rozdziałów w monografiach znamienitych socjologów spajała jedna myśl: niepokój o ówczesną kondycję Comte'owskiej „królowej nauk”. Jak czytaliśmy we wstępie, w krańcowych przypadkach socjologowie pytali o sens całej swojej pracy, niekiedy ich niepokoje dotyczyły „jedynie” sprawy przydatności i skutków społecznych prowadzonych badań, innym razem — założeń teoretycznych, *de facto* zarówno określonych rozwiązań szczegółowych, jak i samych podstaw nauki. „Tęgo rodzaju sytuacje zdarzają się bodaj we wszystkich dziedzinach nauki, ale w żadnej tak często i na taką skalę jak w socjologii” — konkludował Szacki (1977a, s. 6). Niniejszy artykuł nie podejmuje spraw tak podstawowych, jakimi są choćby tożsamość nauki, jej ramy teoretyczne, ograniczenia czy funkcje. Jego problematyka ogniskuje się wokół zagadnienia stosunkowo przyziemnego — kształcenia przyszłych socjologów czy szerzej: absolwentów nauk społecznych. Aby maturzysta stał się osobą legitymującą się określonym wykształceniem z zakresu nauk społecznych, musi rozpocząć określone studia. Badania, których wyniki przedstawiono w artykule, nie tyle zainicjowano z potrzeby „odkrywania” fragmentu społecznego świata, ile raczej ich ramy kreśliła *quasi*-konieczność. Cele utylitarne wynikały z kryzysu, który dotknął nauki społeczne, nie w kontekście ich rozwoju, zastosowań czy funkcji, lecz zainteresowania studiami ze strony młodych ludzi.

Determinanty realizacji badań empirycznych i problematyka artykułu

Otwarcie rynku edukacyjnego Unii Europejskiej, spadek liczby maturzystów, a także wypowiedzi medialne polityków odnoszące się do wyboru ścieżki kariery edukacyjnej przekładającej się następnie na możliwości podjęcia pracy zawodowej¹ sprawiły, że kierunki studiów, które jeszcze kilka lat wcześniej cieszyły się zainteresowaniem młodych ludzi, stały się dla nich mniej atrakcyjne. Z perspektywy uczelni zorientowanych na kształcenie humanistyczne oraz oferujących kandydatom możliwość studiowania nauk społecznych wiązało się to ze zmniejszeniem liczby aplikacji, a także w dalszej perspektywie — liczby studentów. W takiej sytuacji znalazły się nie tylko szkoły i uczelnie niepubliczne, owa „niepopularność” dotknęła także uczelnie publiczne, zmuszając je do podjęcia środków zaradczych i działań mających na celu zainteresowanie młodych ludzi studiowaniem.

W dobie owego kryzysu w maju 2013 roku na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego oddolnie ukonstytuowała się grupa pracowników naukowo-dydaktycznych, reprezentantów poszczególnych instytutów i katedr po to, aby skutkom tego kryzysu przeciwdziałać. Zakładano, że połączony potencjał socjologów, politologów, filozofów i ekspertów stosunków międzynarodowych nie tylko pozwoli na wymianę informacji, ale przede wszystkim da możliwość realizacji działań informacyjno-promocyjnych, które będą skuteczniejsze, niż miało by to miejsce w przypadku aktywności „pojedynczych” jednostek organizacyjnych Wydziału. Na początku 2015 roku decyzją Dziekana Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego grupa uległa instytucjonalizacji, stając się Wydziałowym Zespołem ds. Promocji WNS. Od tego czasu realizowano i realizuje się różnorodne inicjatywy o charakterze ponadinstytutowym i ponadkatedralnym, przykładowo: opracowywanie i druk ulotek promujących oferty edukacyjne poszczególnych podmiotów, wyjazdy do szkół i spotkania z uczniami na terenie campusu WNS, realizacje tzw. dni otwartych dla młodzieży szkół średnich. Wśród zaplanowanych działań znalazły się także badania empiryczne z osobami, które podjęły decyzję o tym, aby studiować na Wydziale.

Celem badań było ogólnie rozumiane „sportretowanie” studentów przez pryzmat zmiennych socjodemograficznych, poznanie czynników, które zadecydowały o tym, że zainteresowali się oni kierunkami studiów oferowanych na Wydziale, określenie ich oczekiwań względem studiów.

Jak już wskazano, idea samych badań empirycznych zasadzała się na celach typowo użytecznych: miały one pomóc w znalezieniu odpowiedzi na pytania dotyczące tego, jakie przesłanki kierowały studentami, kiedy wybierali swoją

¹ Sięgnijmy tu po wiele mówiący cytat wypowiedzi ówczesnego Prezesa Rady Ministrów: „Wolałbym być wybitnym spawaczem niż wiecznie bezrobotnym politologiem”. Por. *Tusk: Wolałbym być wybitnym spawaczem niż wiecznie bezrobotnym politologiem*. „Gazeta Prawna.PL”, 15.10.2012, źródło: <http://serwisy.gazetaprawna.pl/praca-i-kariera/artykuly/654601,tusk-wolalbym-byc-wybitnym-spawaczem-niz-wiecznie-bezrobotnym-politologiem.html> (data dostępu: 07.07.2016).

ścieżkę kształcenia, i jakie są ich oczekiwania względem studiów. Zakładano, że znając odpowiedzi na te pytania nie tylko łatwiej będzie sfokusować działania promocyjno-informacyjne na wybranych kategoriach społecznych, ale także w dalszej perspektywie — kreować i modyfikować programy nauczania, proponować nowe specjalizacje oraz zajęcia fakultatywne, tworzyć instytutowe i wydziałowe wydarzenia i imprezy, które będą atrakcyjne z perspektywy studentów.

Badania realizowano za pomocą techniki ankiety audytoryjnej, rozdawanej studentom w trakcie zajęć dydaktycznych. W Instytucie Socjologii badania zrealizowano zarówno w 2014, jak i w 2015 roku w pierwszych tygodniach roku akademickiego. Respondentami byli studenci I roku studiów licencjackich (stacjonarnych) wszystkich kierunków prowadzonych w Instytucie: socjologii, pracy socjalnej oraz socjologii grup dyspozycyjnych. Wybór tej kategorii studentów i pominięcie studentów niestacjonarnych determinowany był przede wszystkim liczebnością populacji — liczba studentów niestacjonarnych była w roku 2014 i kolejnym zauważalnie niższa (podobnie było też w przypadku innych kierunków na Wydziale). Dodatkowo realizacja badań z udziałem studentów zaocznych implikowałaby konieczność opracowania nowego narzędzia badawczego, względnie zauważalnej modyfikacji istniejącego. Ze względu na wykraczającą poza początek roku akademickiego rekrutację na studia zaoczne, a także absencję studentów trudne byłoby też realizowanie jednokrotnych badań audytoryjnych. Nieuwzględnienie w badaniach studentów studiów magisterskich² było uzasadniane podobnie: zdecydowanie mniejszą liczebnością potencjalnych zbiorowości, zauważalną w pierwszym semestrze rozbieżnością pomiędzy liczbą studentów posiadających studencki status nominalny a faktyczną liczbą uczestników zajęć, konieczną modyfikacją narzędzia. Wreszcie — co wydaje się kluczowe, biorąc pod uwagę wolontariacki charakter realizacji badań i opracowywania raportu — tego typu działania przekraczały możliwości organizatorów, co oczywiście nie oznacza, że w przyszłości tego typu idea nie będzie brana pod uwagę.

W roku 2015 opracowano pierwszy raport (Dolińska, Dojwa-Turczyńska, 2015), rok później — kolejny (Dolińska, Dojwa-Turczyńska, 2016). W niniejszym artykule zaprezentowano wyniki badań odnoszących się do determinant wyboru studiów i konkretnego kierunku na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego. Badania, które stały się podstawą empiryczną artykułu, zostały zrealizowane w październiku 2015 roku, czyli ich uczestnikami byli studenci, którzy rozpoczęli studia w roku akademickim 2015/2016.

² Prowadzone w roku akademickim 2014/2015 i 2015/2016 kierunki to: socjologia oraz praca socjalna. W roku akademickim 2016/2017 dołączy do nich także kierunek socjologia grup dyspozycyjnych.

Oferta edukacyjna Wydziału Nauk Społecznych oraz Instytutu Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego

Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego tworzą cztery instytuty (Instytut Filozofii, Instytut Politologii, Instytut Studiów Międzynarodowych, Instytut Socjologii) oraz dwie katedry (Katedra Studiów Europejskich oraz Katedra Logiki i Metodologii Nauk). Od 2012 roku, kiedy to utworzono Katedrę Studiów Europejskich, liczba ta jest stała. Poszczególne instytuty i katedry Wydziału prowadzą studia I, II oraz III stopnia, zarówno w trybie stacjonarnym, jak i nie-stacjonarnym. Prowadzone są także studia podyplomowe, ich oferta w zależności od zapotrzebowania rynku edukacyjnego ulega modyfikacji. Jeśli chodzi o studia I stopnia, to w ramach Wydziału w roku 2015/2016 prowadzono następujące kierunki: bezpieczeństwo narodowe, dyplomacja europejska, europeistyka, filozofia, politologia, zarządzanie projektami społecznymi (od 2015), bezpieczeństwo międzynarodowe, stosunki międzynarodowe, *Global Studies* oraz trzy kierunki realizowane w obrębie Instytutu Socjologii: socjologia, praca socjalna (kierunek prowadzony od 2012) i socjologia grup dyspozycyjnych (od 2013).

Socjologia jest kierunkiem studiów, który Instytut Socjologii prowadzi od początku swego istnienia, czyli od 1988 roku. To kierunek adresowany do osób, które chcą poznać „reguły i procesy, dzięki którym funkcjonuje społeczeństwo” (http://www.socjologia.uni.wroc.pl/images/rekrutacja/1516/socjologia_studia_stacjonarne_1st.pdf). Studia wyposażają absolwenta tego kierunku w usystematyzowaną wiedzę z zakresu relacji jednostki i społeczeństwa, sposobów przystosowywania się człowieka do zasad życia społecznego i zasad kształtowania się oraz zmian wartości i norm. Przyszły socjolog dekoduje zachodzące zmiany społeczne, poznaje ich przyczyny i konsekwencje oraz potrafi określić ich znaczenie dla rozwoju społecznego. Dysponuje wiedzą z zakresu realizacji badań empirycznych, jak i zasad etycznych rządzących procesem badawczym. Zdobywa m.in. umiejętność interpretowania zjawisk społecznych zachodzących w różnych wymiarach życia społecznego, projektowania, realizacji i opracowywania wyników badań społecznych. Ukierunkowaniu obszarów zainteresowań młodych ludzi służą wybierane przez nich zajęcia fakultatywne oraz specjalności. Osoby rozpoczynające naukę na kierunku socjologia w roku akademickim 2015/2016 miały do wyboru trzy specjalności: komunikację społeczną, socjologię edukacji i badań rynku edukacyjnego oraz specjalność społeczności lokalnych.

W Instytucie Socjologii realizowane są studia na kierunku praca socjalna. Jak czytamy w charakterystyce kierunku: „Praca socjalna to kierunek studiów adresowany do wszystkich, którzy chcą się nauczyć, jak świadomie i kompetentnie pomagać osobom i społecznościom znajdującym się w trudnym położeniu. Studia te wyposażą absolwenta nie tylko w wiedzę interdyscyplinarną z zakresu m.in. socjologii, psychologii, filozofii i aksjologii, ekonomii, prawa, ale również w określone umiejętności, które są niezbędne do realizacji zadań związanych z diagnozą sytuacji i zjawisk będących przyczyną trudnego położenia i wyklu-

K. Dojwa-Turczyńska: Zainteresowania, kariera zawodowa czy...?

czenia jednostek, grup oraz społeczności lokalnych” (http://www.socjologia.uni.wroc.pl/images/rekrutacja/1516/Praca_socjalna_1st.pdf). Absolwent tego kierunku ma posiadać wiedzę pozwalającą mu na identyfikowanie społecznych i kulturowych czynników oraz mechanizmów wpływających na procesy powstawania problemów społecznych i socjalnych. Poza znajomością instytucji i organizacji związanych z polityką społeczną ma znać także organizacyjne i instytucjonalne aspekty prowadzenia działalności w obszarze pomocy społecznej, wreszcie nabyć etyczne i warsztatowe umiejętności pracy z jednostkami i grupami potrzebującymi wsparcia. Nie tylko potrafi rozpoznawać i analizować przyczyny występowania problemów społecznych i socjalnych, ale także ma umiejętność projektowania działań zmierzających do ich rozwiązania. W tym przypadku określono potencjalne miejsca pracy absolwentów. Jak czytamy, „zdobyte kwalifikacje absolwenci wykorzystają jako pracownicy m.in. w ośrodkach pomocy społecznej, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, socjalnych organizacjach pozarządowych, regionalnych ośrodkach polityki społecznej itp.” (http://www.socjologia.uni.wroc.pl/images/rekrutacja/1516/Praca_socjalna_1st.pdf).

Od roku akademickiego 2013/2014 w Instytucie Socjologii realizowane są także studia na kierunku socjologia grup dyspozycyjnych. Ten kierunek „jest adresowany do osób, które chciałyby podjąć studia z zakresu bezpieczeństwa systemowego” i powstał „jako odpowiedź na zapotrzebowanie krajowego i zagranicznego rynku pracy” (http://www.socjologia.uni.wroc.pl/images/rekrutacja/1516/Socjologia_Grup_Dyspozycyjnych.pdf). Podobnie jak ma to miejsce w przypadku socjologii oraz pracy socjalnej w trakcie studiów osoba zainteresowana nabywa wiedzę o charakterze interdyscyplinarnym oraz tę związaną bezpośrednio z wybranym kierunkiem studiów. Przyszły socjolog grup dyspozycyjnych „dysponuje w pełni usystematyzowaną wiedzą z zakresu socjologii, bezpieczeństwa i jego społecznych podstaw, instytucji bezpieczeństwa oraz współczesnych zagrożeń” (http://www.socjologia.uni.wroc.pl/images/rekrutacja/1516/Socjologia_Grup_Dyspozycyjnych.pdf). Jeśli chodzi o umiejętności osób, które profilem będą realizować się zawodowo w instytucjach publicznych, w poszczególnych instytucjach bezpieczeństwa (Wojsko Polskie, Policja, Służba Więzienna, Straż Graniczna itp.) czy też w sferze wolnorynkowej, są to m.in.: umiejętność implementacji wiedzy socjologicznej do dekodowania zagrożeń i kryzysów (ich opisu, analizy, badania, a także niwelowania), stosowania kanonów prawnych i proceduralnych dla zapewnienia bezpieczeństwa oraz zarządzania kryzysowego, wreszcie: „Rozpoznawania, diagnozowania, definiowania, a także realnego rozwiązywania problemów związanych z szeroko dekodowanym bezpieczeństwem [...]” (http://www.socjologia.uni.wroc.pl/images/rekrutacja/1516/Socjologia_Grup_Dyspozycyjnych.pdf). Podobnie jak w przypadku studentów socjologii, tak i tu mamy do czynienia z wybieraniem przez studentów przedmiotów fakultatywnych, obecny jest też podział na specjalności. Są to: bezpieczeństwo w dyspozycyjnych systemach cywilnych, bezpieczeństwo w dyspozycyjnych systemach paramilitarnych oraz bezpieczeństwo w cywilnych systemach paramilitarnych.

Motywy podjęcia studiów na Wydziale Nauk Społecznych

W badaniu w roku 2015 udział wzięło łącznie 199 osób: 78 studentów kierunku praca socjalna (39,2% ogółu populacji badanej), 68 studentów kierunku socjologia (34,2%) oraz 53 studentów kierunku socjologia grup dyspozycyjnych (26,6%). Wśród wszystkich badanych dominowały kobiety, stanowiące 8 na 10 badanych osób (82,4%). Najsilniej sfeminizowanym kierunkiem była praca socjalna (85,9% studentek), a także socjologia grup dyspozycyjnych (84,9%); najniższy odsetek studentek był na kierunku socjologia (76,5%). Biorąc pod uwagę wiek, dominowały osoby, które urodziły się w roku 1996 i w dniu badania miały 19 lat (64,3%). Jedną piątą (21,7%) stanowiły osoby, które urodziły się w roku 1995, co ósma osoba (12%) urodziła się wcześniej (por. Dolińska, Dojwa-Turczyńska, 2016).

Pierwsze w ankiecie było pytanie otwarte, brzmiące: „Dlaczego zdecydował(a) się Pan/Pani na studia na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego?”.

Odpowiedzi udzieliło 196 osób, co oznacza, że 3 osoby nie wpisały odpowiedzi³. Padło łącznie 261 odpowiedzi, które poddano kategoryzacji, co zaprezentowano w tabeli 1.

Tabela 1

Motywy podjęcia studiów na WNS przez studentów Instytutu Socjologii, N = 199

Dlaczego zdecydował(a) się Pan/Pani na studia na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego? Proszę wpisać:	Praca socjalna		Socjologia		Socjologia grup dyspozycyjnych		Suma wskazań	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
Ten konkretny kierunek	40	51,9	16	24,2	28	52,8	84	42,8
Zainteresowania	10	12,9	23	34,8	9	16,9	42	21,4
Brak miejsc na innym kierunku studiów	10	12,9	15	22,7	4	7,5	29	14,7
Wybór jednego z atrakcyjnych kierunków na WNS	12	15,5	8	12,1	9	16,9	29	14,7
Praca zawodowa w przyszłości	11	14,2	5	7,5	6	11,3	22	11,2
Wrocław jako miejsce studiów	7	9,0	10	15,1	0	0,0	17	8,6
Renoma i wizerunek WNS i UW.	3	3,8	2	3,0	5	9,4	10	5,1
Opinie innych	4	5,1	3	4,5	0	0,0	7	3,5
Cechy indywidualne studenta	1	1,2	3	4,5	3	5,6	7	3,5
Względy logistyczne	2	2,5	3	4,5	1	1,8	6	3,0
Przypadek	1	1,2	2	3,0	1	1,8	4	2,0
Inne odpowiedzi	2	2,5	1	1,5	1	1,8	4	2,0

Źródło: badania własne, Wrocław 2015.

³ Była to jedna osoba studiująca na kierunku praca socjalna oraz dwie osoby z socjologii.

Dlaczego studenci zdecydowali się na studiowanie na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego? Determinantami były dla nich przede wszystkim konkretny kierunek studiów oferowany na Wydziale, w dalszej kolejności ich zainteresowania, brak miejsc na kierunku, który pierwotnie wybrali, oraz atrakcyjna oferta edukacyjna Wydziału, gdzie z wielu dostępnych kierunków wybrali jeden — dla nich najciekawszy. Rzadziej była to perspektywa pracy zawodowej w przyszłości, a także różnie rozumiana atrakcyjność Wrocławia, stolicy Dolnego Śląska.

Wybierają ten konkretny kierunek

Najwyższy odsetek stanowili badani wskazujący, że podjęcie studiów na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego było dla nich pochodną faktu, że prowadzony był konkretny kierunek studiów. Wśród biorących udział w badaniu studentów I roku studiów licencjackich taką odpowiedź wskazały 4 osoby na 10 (42,8%). Widoczne były jednak wyraźne różnice częstotliwości wskazań studentów socjologii, pracy socjalnej oraz socjologii grup dyspozycyjnych. Przyszli socjologowie stosunkowo najrzadziej wskazywali na ten aspekt (24,2% wskazań), dla zdobywających wykształcenie przyszłych pracowników socjalnych oraz socjologów grup dyspozycyjnych ten aspekt był zdecydowanie istotniejszy (odpowiednio: 51,9 oraz 52,8%). Przytoczmy zatem wybrane wypowiedzi studentów socjologii:

Na tym Wydziale można studiować na kierunku socjologia, spotkało się to z moim zainteresowaniem.

Wybrałam ten Wydział automatycznie, jak wybierałam kierunek socjologia.

Podobała mi się perspektywa bycia socjologiem, stąd WNS.

Kierunek, na który zdecydowałam się pójść, był tylko na UW.

Przyszli socjologowie podkreślali, że interesowały ich studia socjologiczne, stąd też wybór konkretnego wydziału, czy nawet — idąc dalej — Uniwersytetu Wrocławskiego. W przypadku studentów pracy socjalnej odpowiedzi były bardzo podobne: Instytut Socjologii, będący składową Wydziału Nauk Społecznych, zaproponował im określony kierunek, który stał się podstawą aplikacji. Nieco inaczej było jednak w przypadku studentów kierunku socjologia grup dyspozycyjnych — oprócz wcześniej wskazanych odpowiedzi pojawia się tu jeszcze wyjątkowość, unikalność kierunku. Na marginesie rozważań warto dodać, że wśród studentów różnych kierunków byli tacy, którzy odpowiadali, że wybrane przez nich kierunki nie były prowadzone przez inne uczelnie oraz wydziały w okolicy, wobec czego zdecydowali, aby rozpocząć studia właśnie na tej uczelni. O ile jednak w przypad-

ku socjologii grup dyspozycyjnych możemy mówić właśnie o owej innowacyjności i unikalności, o tyle w przypadku socjologii i pracy socjalnej decydowały jednak raczej czynniki *quasi*-terytorialne.

Zainteresowania: chęć ich kontynuacji, rozwijania i pogłębiania

Z wypowiedzi wolnych wynika, że 1/5 (21,4%) studentów wybrała studia na Wydziale, gdyż chciała kontynuować swoje dotychczasowe zainteresowania. Oczywiście chodziło tu o sytuację, w której te zainteresowania będą rozwijane, pogłębiane czy kontynuowane w obrębie konkretnego kierunku, niemniej to one wysuwały się na plan pierwszy. O ile wybór konkretnego kierunku był artykułowany przez przyszłych socjologów najrzadziej, o tyle w przypadku zainteresowań jako determinanty podjęcia studiów było inaczej. Ten czynnik wskazało 34,8% studentów socjologii, o połowę mniej studentów socjologii grup dyspozycyjnych (16,9%), jeszcze niższy odsetek (12,9%) studentów pracy socjalnej. Wypowiedzi socjologów zawierały niekiedy skrótowe definicje obszarów zainteresowań socjologii:

Ponieważ interesują mnie zjawiska zachodzące w społeczeństwie.

Zdecydowałam się, ponieważ interesuję się relacjami w społeczeństwie.

Z zainteresowania człowiekiem i tym, co się z nim wiąże.

Ponieważ interesuję się zachowaniami ludzkimi, ich umysłem i postępowaniem.

Pewne wypowiedzi odnosiły się do programu studiów:

Interesują mnie przedmioty, które są tutaj prowadzone.

Marginalnie zdarzały się także odpowiedzi, które prowadzą do pewnego zastanowienia nad faktycznymi zainteresowaniami osoby rozpoczynającej studia:

Interesuje mnie psychologia, a socjologia jest powiązana z psychologią.

Przyszli socjologowie grup dyspozycyjnych odnosili się ogólnie do swoich zainteresowań społeczeństwem, brak tu było wskazań szczegółowych, *quasi*-definitywnych, jak w przypadku studentów socjologii. Biorąc pod uwagę liczbę wpisów, będącą pochodną mniejszego znaczenia zainteresowań dla wyboru kierunku studiów, praktyczny brak zróżnicowań odpowiedzi w tym obszarze nie dziwi.

O ile dla studentów socjologii grup dyspozycyjnych realizacja własnych zainteresowań wiązała się głównie z tym, że interesują się oni społeczeństwem i po tym

kierunku studiów będą o owym społeczeństwie wiedzieć więcej, o tyle w przypadku studentów pracy socjalnej moglibyśmy wskazać zarówno na powtarzające się, enigmatyczne i nieo określone „zainteresowania”, jak i na zainteresowania konkretne, wiodące do pomagania innym ludziom:

Bo lubię pomagać ludziom.

Chciałabym pomagać ludziom.

Ponieważ bardzo chcę pomagać innym ludziom, którzy potrzebują pomocy.

Brak miejsc na innym kierunku studiów vs. ten konkretny kierunek

Dla 1/7 uczestników badania (14,7%) czynnikiem powodującym, że kontynuowali oni naukę na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego, było zarówno to, że nie dostali się na inny kierunek studiów, jak i to, że wybrali jeden z licznych kierunków oferowanych przez instytuty i katedry Wydziału.

Brak miejsc na preferowanym kierunku studiów był najczęściej artykułowany przez studentów socjologii (22,7%), rzadziej przez studentów pracy socjalnej (12,9%) oraz socjologii grup dyspozycyjnych (7,5%). Liczba łącznych wskazań jest stosunkowo niska, niemniej pozwala wyodrębnić pewne typy wypowiedzi. Są wśród nich takie, które odnoszą się do sytuacji złożenia dokumentów na inny kierunek studiów i obecnego kierunku studiów jako alternatywy. Najczęściej studenci wskazywali, że ich wyborem początkowym była psychologia bądź kierunki związane z dziennikarstwem i komunikacją. Niekiedy studenci rozpoczynali aplikacje od innej uczelni (politechniki), niemniej wyniki rekrutacji zmuszały ich do weryfikowania planów. Sięgnijmy po odpowiedzi egzemplifikujące tę drugą sytuację:

Pierwsze podejście pod Politechnikę Wrocławską okazało się fiaskiem, więc trzeba było zmienić kierunek na bardziej humanistyczny, a UW. jako jeden z kierunków oferował właśnie socjologię.

Student socjologii

Nie dostałam się na inną uczelnię. Szukając alternatywy znalazłam ofertę WNS, która przypadła mi do gustu.

Studentka pracy socjalnej

Wśród odpowiedzi wskazujących na brak miejsc na innym kierunku studiów znalazły się także te, które pokazywały bezalternatywność realizacji planów edukacyjnych przyszłych studentów Instytutu Socjologii:

[...] ponieważ nie miałam możliwości dostać się na inną uczelnię.

Studentka socjologii

Była to jedyna interesująca możliwość.

Student socjologii

Bo tylko tu mnie przyjęli.

Student socjologii grup dyspozycyjnych

[...] ponieważ nie zostałam przyjęta na inne studia.

Studentka socjologii grup dyspozycyjnych

W niniejszym artykule omówione zostały jedynie wyniki badań ankietowych, które zrealizowano z udziałem studentów I roku studiów licencjackich. Niemniej na marginesie rozważań warto wskazać, że jest specyficzna baza danych, która z punktu widzenia problematyki poruszanej w tym miejscu zawiera wiele istotnych informacji. System Internetowej Rejestracji Kandydatów (IRKA) zawiera informacje o poszczególnych kandydatach na studia: wiek, miejsce zamieszkania, oceny maturalne, ale także — liczbę aplikacji na kierunki studiów w obrębie Uniwersytetu Wrocławskiego oraz preferencje co do wyboru właściwego kierunku w przypadku aplikowania na więcej niż jeden kierunek. Lektura zgłoszeń kandydatów, zarówno w roku akademickim 2014/2015, jak i w roku 2015/2016, pokazywała stosunkowo częste sięganie przez kandydatów po strategię maksymalizacji szans na pozytywne zakończenie rekrutacji. Dlatego też odnotowane są osoby ubiegające się o przyjęcie na studia nie na jeden czy nawet dwa, ale niekiedy na kilka kierunków. W tym kontekście warto zatem przytoczyć jeszcze jedną wypowiedź:

Praca socjalna była najciekawszym kierunkiem, na jaki się dostałam.

Studentka pracy socjalnej

Również 1/7 badanych wskazała, że wybierając kierunek studiów sugerowała się stosunkowo atrakcyjną ofertą edukacyjną Wydziału. Ten drugi czynnik determinujący kontynuację nauki w tym konkretnym miejscu może budzić wątpliwości — wszak możliwe byłoby przyporządkowanie wskazań badanych do odpowiedzi mówiących o wyborze kierunku studiów. Niemniej w przypadku wyboru kierunku studiów studenci wskazywali, że intencjonalnie wybierali socjologię, socjologię grup dyspozycyjnych czy pracę socjalną. Te kierunki narzucały zainteresowanie ofertą Wydziału, były pierwotne w stosunku do wyboru przyszłych studentów. Natomiast w tym przypadku chodzi raczej o zainteresowanie bogatą ofertą edukacyjną Wydziału — różnymi kierunkami, wśród których są i filozofia, i politologia, i europeistyka, ale także stosunki międzynarodowe czy kierunki związane z bezpieczeństwem. I właśnie wśród wypowiedzi wolnych dominują te, które wskazują w sposób ogólny na atrakcyjną ofertę WNS:

Zainteresowanie kierunkiem oferowanym przez WNS.

Student socjologii

[...] ponieważ są tu najciekawsze kierunki studiów.

Student pracy socjalnej

Zaciekawiły mnie dostępne kierunki na tym wydziale.

Student socjologii grup dyspozycyjnych

Praca zawodowa w przyszłości

W dyskursie medialnym bardzo często spotykamy się z określeniem studiów przez pryzmat przyszłej kariery zawodowej. Studia mają dać instrumentarium do przyszłej pracy — przygotować młodego człowieka do zajmowania konkretnego miejsca pracy czy stanowiska. Nawet odnoszenie się do konstruktów społeczeństwa wiedzy nakłada na jednostki imperatywy aktualizacji wykształcenia, mobilności, permanentnego rozwoju determinowanego raczej egzogenicznie. Dawna funkcja związana z rozszerzeniem horyzontów jednostki i jej samorealizacją, nauką krytycznego myślenia czy stawiania pytań i poszukiwania odpowiedzi zdaje się mieć w wolnorynkowym społeczeństwie charakter archaiczny.

W wypowiedziach wolnych studia jako nie gwarancję, ale raczej możliwość wykonywania określonej pracy zawodowej wskazało 11,2% badanych. Ten czynnik był najrzadziej wskazywany przez studentów socjologii (7,5%), częściej artykułowali go studenci pracy socjalnej (14,2%) oraz socjologii grup dyspozycyjnych (11,3%).

Odpowiedzi studentów mają charakter zarówno ogólny, jak i szczegółowy. Ukończenie konkretnego kierunku zatem:

[...] pomoże mi uzyskać w przyszłości pracę, którą chciałabym podjąć.

Student socjologii grup dyspozycyjnych

[kierunek] [...] wydaje się atrakcyjny na rynku pracy, z którym wiąże swoją przyszłość i szanse znalezienia pracy.

Student pracy socjalnej

W tym drugim znaczeniu konkretne studia przygotowują do konkretnej pracy zawodowej. Niekiedy jest ona określana ogólnie jako „praca z ludźmi”, częściej jednak odnosi się do konkretnych instytucji czy też pracy z określonymi kategoriami społecznymi:

Pozwoli mi to lepiej przygotować się do pracy w wojsku.

Student socjologii grup dyspozycyjnych

To studia, które przygotowują mnie do pracy w domach dziecka.

Student pracy socjalnej

Wrocław jako miejsce studiów

Co jedenasty badany (8,6%) podkreślał, że istotne było studiowanie we Wrocławiu jako w konkretnym miejscu. Ten czynnik nie został wskazany przez żadnego studenta kierunku socjologia grup dyspozycyjnych, atrybut za istotny uznali jedynie studenci socjologii (15,1%) i pracy socjalnej (9,0%). Wrocław jako miejsce studiów był waloryzowany pozytywnie na dwa sposoby. W pierwszym znaczeniu było to miasto zamieszkania studenta, względnie miasto w pobliżu miejsca zamieszkania:

Wrocław był najlepszą opcją z uwagi na bliskość miejsca zamieszkania.

Student socjologii

Zdecydowałam się na studia na Uniwersytecie, ponieważ uczelnia znajduje się we Wrocławiu — szybki dojazd.

Studentka socjologii

Mieszkam we Wrocławiu, więc UW. był naturalnym wyborem.

Student pracy socjalnej

W drugim znaczeniu działał czynnik przeciwny — nie bliskość miejsca zamieszkania, nie łatwość dojazdu, ale studiowanie w mieście, które jest atrakcyjne:

Pozytywne nastawienie do miasta.

Student socjologii

Głównie ze względu na sympatię do miasta, jakim jest Wrocław.

Student pracy socjalnej

Ponieważ chciałam się przeprowadzić do Wrocławia.

Studentka pracy socjalnej

Renoma, wpływ innych, cechy indywidualne studentów...

Zasygnalizowane w podtytule, ale także uwzględnione w tabeli 1 kategorie odpowiedzi udzielonych przez studentów były stosunkowo rzadkie, niemniej wyodrębniono je ze względu na ich wagę poznawczą. Renoma czy — używając określenia samych studentów — wizerunek determinujący podjęcie studiów na konkretnym kierunku odnosiły się zarówno do Uniwersytetu Wrocławskiego, jak i do samego Wydziału Nauk Społecznych. Pojawiające się w wypowiedziach inne osoby wywierające wpływ na decyzje o wyborze ścieżki edukacyjnej to głównie starsi koledzy i koleżanki, którzy studiują lub studiowali na Wydziale, rzadziej — rodzice lub krewni. Właściwości indywidualne studentów, które mogą być umownie określone jako cechy osobowościowe, były rozumiane przez pryzmat

posiadania pewnego atrybutu (bycia humanistą), ale także z optyki ich deficytu (braku zdolności matematycznych).

Chcąc zachować zasadniczą dla socjologii jakościowej unikalność zebranego materiału, musimy także przytoczyć przyczyny wskazywane rzadko, acz wiele mówiące o motywach podjęcia kształcenia na konkretnym kierunku. Są wśród nich względy logistyczne (wynajmowanie mieszkania w dzielnicy, w której zlokalizowany jest WNS, łatwy dojazd do siedziby tego Wydziału) czy wręcz — przypadek.

Motywy wyboru kierunku studiów

Omawiane wypowiedzi wolne studentów odnosiły się do podjęcia studiów na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego. Przypomnijmy, że były to odpowiedzi na pytanie otwarte. W kolejnym pytaniu istotne było, dlaczego studenci wybrali konkretny kierunek studiów. W tym przypadku zastosowano formę zamkniętą: studenci mogli wybrać dowolną liczbę z 13 atrybutów wymienionych w kafeterii, ewentualnie wpisać własną odpowiedź. Wskazania respondentów przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2

Motywy wyboru kierunku studentów Instytutu Socjologii UW., N = 199

Co zdecydowało o wyborze kierunku, którego Pani/Pan jest studentem? <i>Proszę zaznaczyć wszystkie właściwe wg Pani/Pana odpowiedzi</i>	Wskazania*	
	liczba	%
Moje zainteresowania	133	66,8
Szanse na znalezienie atrakcyjnej pracy	68	34,1
Opinia rodziny	24	12,0
Przypadek	49	24,6
Atrakcyjność kierunku	66	33,1
Pozytywne opinie znajomych studiujących ten kierunek	22	11,0
Wykonywanie pracy związanej z kierunkiem	74	37,1
Brak miejsc na kierunku, który wybrała(e)m jako pierwszy	72	36,1
Szanse na ciekawą karierę zawodową	62	31,1
Przedmioty zdawane na maturze, które przekładają się na liczbę punktów ważną dla poszczególnych kierunków	53	26,6
Możliwość uzyskania nowych umiejętności	80	40,2
Tylko na ten kierunek się dostałam(em)	26	13,0
Trudno powiedzieć	11	5,5
Inne	13	6,5

* Odsetek wskazań badanych nie sumuje się do 100, ze względu na możliwość wyboru więcej niż jednej odpowiedzi

Źródło: badania własne, Wrocław 2015.

Realizacja własnych zainteresowań (66,8%), które zostaną rozwinięte w trakcie studiów i pozwolą studentowi nabyć nowe umiejętności (40,2%) po to, aby móc wykonywać pracę zawodową związaną z ukończonym kierunkiem studiów (37,1%) — tak w dużym skrócie moglibyśmy scharakteryzować triadę najistotniejszych cech, które sprawiły, że studenci wybrali taki, a nie inny, kierunek studiów. W dalszej kolejności badani wskazywali, że ich decyzja była pochodną nieudanej rekrutacji na inny kierunek studiów, w której wcześniej brali udział (36,1%).

Jedna trzecia badanych podkreślała aspekt, który pojawił się już wcześniej — pracę zawodową. W tym miejscu chodziło jednak o uzyskanie szans na znalezienie pracy atrakcyjnej dla studenta (34,1%). Również dla 1/3 badanych ważna była atrakcyjność określonego kierunku studiów (33,1%), porównywalna liczba wskazań odnosiła się do szans na ciekawą karierę zawodową (31,1%). Co czwarty badany wskazywał, że zainteresowanie kierunkiem studiów określiły realnie wyniki egzaminu maturalnego (26,6%). Podobny był odsetek respondentów, którzy swoją decyzję podjęli na zasadzie przypadku (24,6%).

W związku z tym, że główną zmienną niezależną był kierunek studiów, w tym miejscu wyniki badania zostaną omówione w kontekście studentów socjologii, pracy socjalnej i socjologii grup dyspozycyjnych.

Socjologia

Najpopularniejszym wskazaniem dokonywanym przez przyszłych socjologów w pytaniu o determinanty wyboru kierunku były zainteresowania (61,2%). Blisko połowa badanych (47,1%) wskazywała, że zaważył fakt nieotrzymania upragnionego indeksu na innym kierunku. Jedna trzecia (35,3%) badanych kierowała się możliwością uzyskania nowych umiejętności, porównywalny był odsetek (33,8%) respondentów deklarujących, że o wyborze zdecydował przypadek. Niespełna 1/3 studentów (29,4%) podkreślała, że na ich wybór wpłynęła liczba punktów uzyskanych na egzaminie maturalnym z poszczególnych przedmiotów. Co szósta osoba (po 17,6%) wskazywała na czynniki związane ze znalezieniem interesującej pracy w przyszłości oraz na szanse na ciekawą karierę zawodową.

Najrzadziej wskazywano na opinię rodziny (5,9%), możliwość wykonywania pracy zgodnej z zawodem wyuczonym w trakcie studiów (10,3%). Niski wpływ na decyzje studentów wywarły pozytywne opinie osób, które studiowały ten kierunek (11,8%) czy też imperatyw podjęcia studiów właśnie tu — gdyż tylko na ten kierunek młodzi ludzie zostali przyjęci (również 11,8%).

Tabela 3

Motywy wyboru kierunku socjologia, N = 68

Co zadecydowało o wyborze kierunku, którego Pani/Pan jest studentem? <i>Proszę zaznaczyć wszystkie właściwe wg Pani/Pana odpowiedzi</i>	Odsetek wskazań*
Moje zainteresowania	61,2
Szanse na znalezienie atrakcyjnej pracy	17,6
Opinia rodziny	5,9
Przypadek	33,8
Atrakcyjność kierunku	22,1
Pozytywne opinie znajomych studiujących ten kierunek	11,8
Wykonywanie pracy związanej z kierunkiem	10,3
Brak miejsc na kierunku, który wybrała(e)m jako pierwszy	47,1
Szanse na ciekawą karierę zawodową	17,6
Przedmioty zdawane na maturze, które przekładają się na liczbę punktów ważną dla poszczególnych kierunków	29,4
Możliwość uzyskania nowych umiejętności	35,3
Tylko na ten kierunek się dostałam(em)	11,8
Trudno powiedzieć	7,4
Inne	8,8

* Odsetek wskazań badanych nie sumuje się do 100, ze względu na możliwość wyboru więcej niż jednej odpowiedzi

Źródło: badania własne, Wrocław 2015.

Praca socjalna

Podobnie jak w przypadku studentów socjologii, tak i w przypadku osób, które wybrały kierunek praca socjalna, najistotniejszą determinantą podjęcia studiów były zainteresowania (73,1%). Drugim istotnym czynnikiem było wykonywanie pracy zgodnej z zawodem (56,4%). Na trzeciej pozycji ulokowała się możliwość uzyskania nowych umiejętności (48,7%). W dalszej kolejności badani wskazywali szanse na znalezienie atrakcyjnej pracy (37,2%) oraz atrakcyjność samego kierunku (30,8%). Jedna czwarta podkreślała szanse na interesującą karierę zawodową (25,6%) oraz brak miejsc na kierunku, który pierwotnie wybrali (24,4%).

Stosunkowo mało istotne były opinie osób już studiujących pracę socjalną (tab. 4) na Uniwersytecie Wrocławskim (11,5%) i opinie rodziny badanych (15,4%), a także to, że respondenci dostali się tylko na ten kierunek (14,1%).

Tabela 4

Motywy wyboru kierunku praca socjalna, N = 78

Co zdecydowało o wyborze kierunku, którego Pani/Pan jest studentem? <i>Proszę zaznaczyć wszystkie właściwe wg Pani/Pana odpowiedzi</i>	Odsetek wskazań*
Moje zainteresowania	73,1
Szanse na znalezienie atrakcyjnej pracy	37,2
Opinia rodziny	15,4
Przypadek	20,5
Atrakcyjność kierunku	30,8
Pozytywne opinie znajomych studiujących ten kierunek	11,5
Wykonywanie pracy związanej z kierunkiem	56,4
Brak miejsc na kierunku, który wybrała(e)m jako pierwszy	24,4
Szanse na ciekawą karierę zawodową	25,6
Przedmioty zdawane na maturze, które przekładają się na liczbę punktów ważną dla poszczególnych kierunków	20,5
Możliwość uzyskania nowych umiejętności	48,7
Tylko na ten kierunek się dostałam(em)	14,1
Trudno powiedzieć	2,1
Inne	5,2

* Odsetek wskazań badanych nie sumuje się do 100, ze względu na możliwość wyboru więcej niż jednej odpowiedzi

Źródło: badania własne, Wrocław 2015.

Socjologia grup dyspozycyjnych

Podobnie jak studenci socjologii i pracy socjalnej, tak i studenci socjologii grup dyspozycyjnych najczęściej wskazywali zainteresowania (66,0%) jako podstawę wyboru kierunku studiów. W ich przypadku drugą pozycję uzyskuje szansa na atrakcyjną karierę zawodową (52,8%). Połowa badanych wskazuje na to, że ten kierunek jest dla nich atrakcyjny oraz że daje szanse na znalezienie atrakcyjnej pracy (po 50,9% wskazań). Czterech na dziesięciu (39,6%) twierdzi natomiast, że chce w przyszłości wykonywać pracę zgodną z ukończonym kierunkiem studiów. W przypadku przyszłych socjologów grup dyspozycyjnych zwraca uwagę przywiązywanie dość dużego znaczenia do rozmaicie rozumianych kwestii zawodu i pracy. Pozostałe czynniki uzyskują już mniej wskazań. Blisko co trzeci respondent (30,2%) twierdzi, że czynnikiem motywacyjnym był brak miejsc na kierunku, który wybrał pierwotnie, o planach edukacyjnych blisko jednej czwartej (22,6%) decydowały wyniki egzaminu maturalnego. Rzadko wskazywano na fakt niedostania się na inne kierunki studiów (7,5%) czy też na pozytywne opinie osób już studiujących (9,6%), co akurat można tłumaczyć stosunkową nowością kierunku. Podobnie było także w przypadku opinii rodziny (15,1%).

K. Dojwa-Turczyńska: Zainteresowania, kariera zawodowa czy...?

Motywy wyboru kierunku socjologia grup dyspozycyjnych, N = 53

Co zdecydowało o wyborze kierunku, którego Pani/Pan jest studentem? <i>Proszę zaznaczyć wszystkie właściwe wg Pani/Pana odpowiedzi</i>	Odsetek wskazań*
Moje zainteresowania	66,0
Szanse na znalezienie atrakcyjnej pracy	50,9
Opinia rodziny	15,1
Przypadek	18,9
Atrakcyjność kierunku	50,9
Pozytywne opinie znajomych studiujących ten kierunek	9,6
Wykonywanie pracy związanej z kierunkiem	39,6
Brak miejsc na kierunku, który wybrała(e)m jako pierwszy	30,2
Szanse na ciekawą karierę zawodową	52,8
Przedmioty zdawane na maturze, które przekładają się na liczbę punktów ważną dla poszczególnych kierunków	22,6
Możliwość uzyskania nowych umiejętności	30,2
Tylko na ten kierunek się dostałam(em)	7,5
Trudno powiedzieć	3,8
Inne	1,9

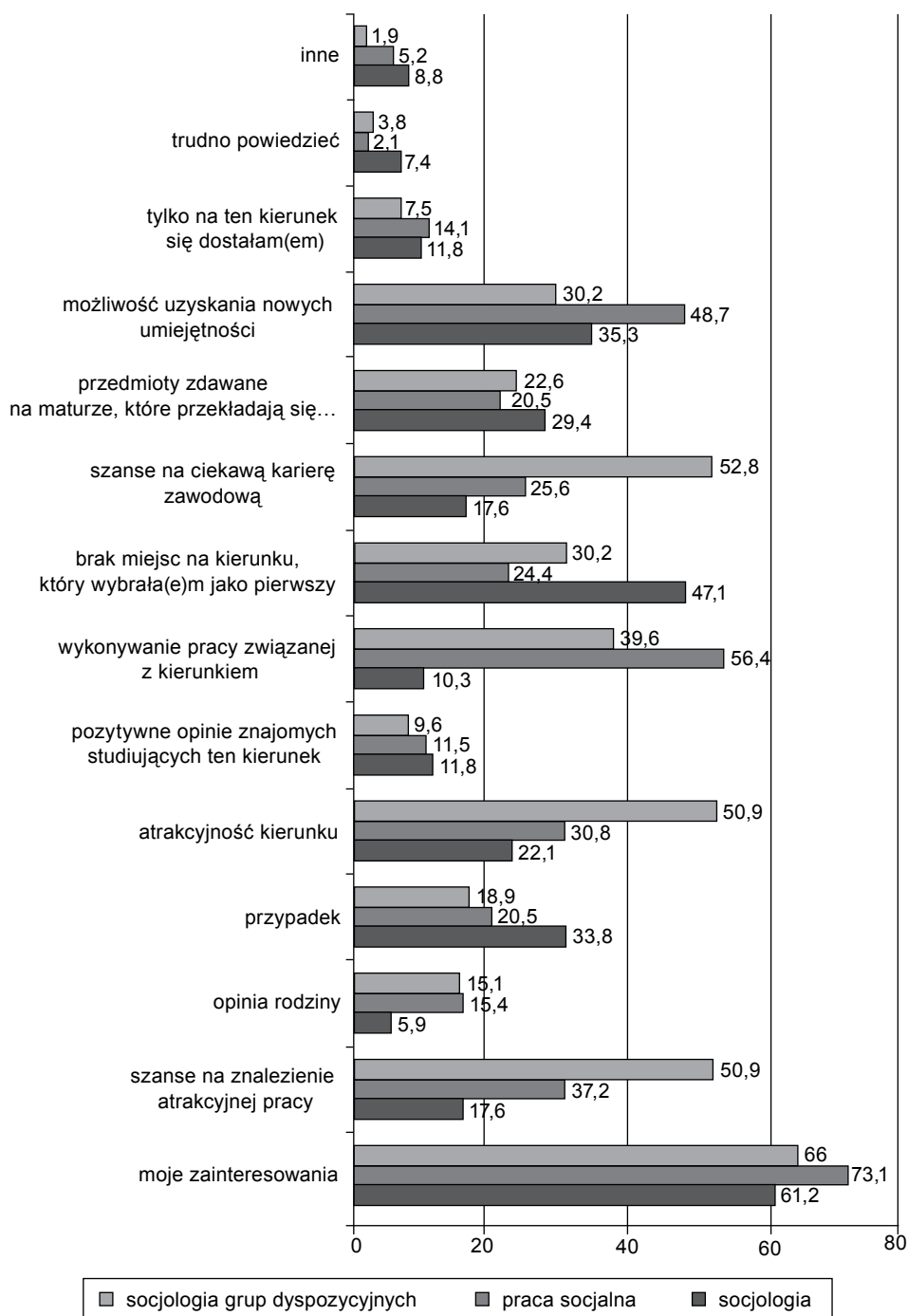
* Odsetek wskazań badanych nie sumuje się do 100 ze względu na możliwość wyboru więcej niż jednej odpowiedzi

Źródło: badania własne, Wrocław 2015.

Jeśli porównamy wskazania studentów trzech kierunków studiów, zauważymy pewne podobieństwa oraz różnice. Zainteresowania były głównym powodem podjęcia nauki studentów wszystkich trzech kierunków — na ten aspekt wskazywało 73,1% studentów pracy socjalnej, 66,0% studentów socjologii grup dyspozycyjnych oraz 61,2% przyszłych socjologów. Częstotliwość wskazywania pozostałych determinant była już zróżnicowana. Natomiast wśród wszystkich studentów niewiele wskazań uzyskały opinia rodziny oraz pozytywne recenzje osób właściwy kierunek już studiujących (zob. wykres 1).

Przyszli pracownicy socjalni poza tym, że w trakcie studiów zrealizują swoje zainteresowania (73,1%), oczekiwali, że w przyszłości będą wykonywać zawód związany w ukończonych studiach (56,4%), nabędą też nowe umiejętności (48,7%), a następnie znajdą atrakcyjne zatrudnienie (37,2%).

Potencjalni socjologowie wskazywali możliwości realizacji zainteresowań, które okazały się u nich bezkonkurencyjne. Co jednak istotne — ten element był przez nich wskazywany relatywnie rzadziej (61,2%) niż przez studentów pracy socjalnej (73,1%) oraz socjologii grup dyspozycyjnych (66,0%). Inne wartości u przyszłych socjologów uzyskiwały zdecydowanie niższy odsetek wskazań. Były to zatem: brak miejsc na określonym kierunku studiów (47,1%), przypadek (33,8%) i dopiero dalej możliwość uzyskania nowych umiejętności (35,4%). Najrzadziej w porównaniu z innymi studentami przyszli socjologowie wskazywali na: szanse

Wykres 1. Deklarowane motywy wyboru kierunku studiów: socjologia, praca socjalna i socjologia grup dyspozycyjnych, N = 199

Źródło: badania własne, Wrocław 2015.

na znalezienie atrakcyjnej pracy (zaledwie 17,6% wskazań, gdy w przypadku pracy socjalnej było to aż 50,9%), atrakcyjność kierunku (22,1%, ponownie w grupie studentów pracy socjalnej było to 50,9%), wykonywanie pracy związanej z kierunkiem studiów (10,3% wskazań, w przypadku socjologii grup dyspozycyjnych było to już 56,4%) oraz szans na ciekawą karierę zawodową (17,6%, w przypadku socjologii grup dyspozycyjnych było to 52,8%). Wybory studentów socjologii grup dyspozycyjnych poza zainteresowaniami (66,0%) determinowane były również szansami na interesującą karierę zawodową (52,8% wskazań), atrakcyjnością kierunku oraz szansami na znalezienie atrakcyjnej pracy (po 50,9%). Nieco rzadziej niż inni podkreślali oni wagę dostania się tylko na ten kierunek (7,5% wskazań, gdy wśród przyszłych pracowników socjalnych było to 14,1%) czy też możliwość nabycia nowych umiejętności (30,2%, wśród studentów pracy socjalnej 48,7%), ewentualnie przypadku (18,9%, wśród przyszłych socjologów 33,8%).

Zakończenie

Blisko wiek temu Thorstein Veblen wskazywał, że o ile wcześniej ceniono wiedzę służącą celom praktycznym, o tyle w czasach mu współczesnych nauczanie stało się celem samym w sobie, cechą ówczesnego społeczeństwa Zachodu. Nauczanie zaczęło ulegać metamorfozie — liczba studentów kształcenia „przeddyplomowego” wzrosła, kształcenie stało się zracjonalizowane, podlegające kwantyfikacji, uległo standaryzacji, liczyć zaczęła się w nim wydajność, wobec czego trudno mówić o relacji mistrz—uczeń. Veblen postulował oddzielanie uniwersytetów od uczelni technicznych i zawodowych, negował otwarcie uniwersytetu na „studentką masę”, która jest w nikłym stopniu zainteresowana nauką, krytykował orientację uczelni na biznes i sponsorów (Veblen, 1918, za: Ritzer, 2004, s. 236—238). Z jednej strony słowa Veblena z perspektywy minionego wieku zaskakują przenikliwością, z drugiej jednak brzmią archaicznie. Relacja mistrz—uczeń w przypadku umasowionych studiów stała się niemal niemożliwa. Kierowanie propozycji studiów tylko do najlepszych maturzystów i osób wybitnych z punktu widzenia zasobów kadrowych, rozwoju, ale także istnienia danego instytutu lub katedry stało się nieosiągalne. Nasuwają się zatem pytania o to, dlaczego studenci podejmują studia na określonych kierunkach i czym kierują się wybierając ową „ofertę edukacyjną”. Poza enigmatycznymi znaczeniowo „zainteresowaniami” studenci wybierając kierunek studiów oczekują studiów praktycznych, utylitarnych, mniej lub więcej „zawodowych” i praktycznych. W zaprezentowanych badaniach było to szczególnie widoczne w przypadku kierunków stosunkowo nowych w Instytucie Socjologii: pracy socjalnej oraz socjologii grup dyspozycyjnych. Zainteresowania studentów pierwszego kierunku można łączyć z funkcjami społecznymi absolwentów nauk społecznych, zorientowanych na ogólnie rozumianą pomocniczość. Nie bez znaczenia jednak wydaje się to, że w aparacie publicznym państwa są konkretne

miejsca pracy, które pozwalają młodemu człowiekowi aspirować do wykonywania konkretnych zawodów. Kierunek socjologia grup dyspozycyjnych to faktycznie kierunek łączący wiedzę socjologiczną z wiedzą z zakresu nauk o bezpieczeństwie. Ze względu na popularność tego drugiego filaru w ostatnich latach, a także sektora bezpieczeństwa jako potencjalnie otwartego na nowe kadry i atrakcyjnego pracodawcy (Dojwa-Turczyńska, 2015, s. 297—320) nie dziwi fakt podkreślania atrybutów zawodowych jako głównych powodów wyboru studiów. Pragnienie wiedzy akademickiej, dającej samorozwój jednostki i rozszerzającej jej horyzonty poznawcze, wydaje się stosunkowo mało atrakcyjne dla studentów. Parafrazując Maxa Webera — trudno mówić o studentach określonych kierunków „z powołania”, gdy ich pokaźna część wybrała obecnie studiowany kierunek wiedzioną przypadkiem, brakiem miejsc na innym, preferowanym kierunku czy wynikami egzaminu maturalnego.

Co to oznacza z perspektywy konkretnych instytutów i katedr nauk społecznych? Z pewnością kreację nowych kierunków studiów, nadawanie im nośnych nazw, określanie ich użyteczności zawodowej i łączenie studiów z praktyką. W szerszej perspektywie — sięganie po narzędzia marketingu, większą interaktywność i dialog z uczniem, kandydatem, studentem. To także sięganie po konkretne instrumenty, jak choćby prezentowanie postaci absolwentów osiągających sukcesy zawodowe, ale też monitorowanie losów zawodowych osób, które ukończyły studia. To wreszcie modyfikowanie puli specjalizacji i zajęć fakultatywnych tak, aby były one dostosowane do zainteresowań studentów, oferowanie im w miarę możliwości zajęć, które korespondują z ich wcześniejszymi preferencjami edukacyjnymi. Wszystkie te działania — w mniejszym bądź większym stopniu — są podejmowane zarówno w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego, w innych instytutach i katedrach Wydziału Nauk Społecznych tej uczelni, jak i z dużym prawdopodobieństwem — w innych tego typu jednostkach w kraju.

Literatura

- Dojwa-Turczyńska K., 2015: *Instytucje bezpieczeństwa (grupy dyspozycyjne) jako atrakcyjni pracodawcy? Wybrane aspekty teoretyczne i praktyczne*. W: B. Wiśniewska-Paź, red.: *Wyzwania rynku edukacyjnego wobec rynku pracy — wymiary lokalne, regionalne i ponadregionalne*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Dolińska K., Dojwa-Turczyńska K., 2015: *Determinanty wyboru kierunku i oczekiwania względem studiów. Raport z badań z udziałem studentów Instytutu Socjologii UW*. Wrocław, lipiec, 32 s.
- Dolińska K., Dojwa-Turczyńska K., 2016: *Determinanty wyboru kierunku i oczekiwania względem studiów. Raport z badań z udziałem studentów Instytutu Socjologii UW*. (rok akademicki 2015/2016). Wrocław 2016, 48 s.

- Ritzer G., 2004: *Klasyczna teoria socjologiczna*. Przeł. H. Jankowska. Poznań: Wydawnictwo Zys i S-ka.
- Szacki J., 1977a: *Czy kryzys socjologii?*. W: J. Szacki, red.: *Czy kryzys socjologii?*. Warszawa: Wydawnictwo Czytelnik.
- Szacki J., 1977b: *Czy kryzys socjologii?*. Warszawa: Wydawnictwo Czytelnik.
- Veblen T., 1918: *The Higher Learning in America: A Memorandum on the Conduct of Universities by Business Men*. New York: Augustus M. Kelley.

Źródła internetowe

- Tusk: *Wolałbym być wybitnym spawaczem niż wiecznie bezrobotnym politologiem*, „Gazeta Prawna.PL” 15.10.2012, <http://serwisy.gazetaprawna.pl/praca-i-kariera/artykuly/654601,tusk-wolalbym-byc-wybitnym-spawaczem-niz-wiecznie-bezrobotnym-politologiem.html> (data dostępu: 07.07.2016).
- http://www.socjologia.uni.wroc.pl/images/rekrutacja/1516/socjologia_studia_stacjonarne_1st.pdf (data dostępu: 12.09.2016).
- http://www.socjologia.uni.wroc.pl/images/rekrutacja/1516/Praca_socjalna_1st.pdf (data dostępu: 12.09.2016).
- http://www.socjologia.uni.wroc.pl/images/rekrutacja/1516/Socjologia_Grup_Dyspozycyjnych.pdf (data dostępu: 12.09.2016).